

INVENTERING AV MOSSFLORAN I DIABASOMRÅDET PÅ STÄRNÖHALVÖN UTANFÖR KARLSHAMN

Uppgiften var att inventera den diabasgång som sträcker sig genom de centrala delarna av södra Stjärnö-halvön diagonalt i sydvästlig-nordostlig riktning. Stjärnö ligger vid kusten alldeles utanför Karlshamn i Blekinge. Resultaten skulle jämföras med andra miljöer på urberget runt omkring.

Namnskicket följer: Hallingbäck, H. och Söderström, L. 1987. Sveriges mossor och deras svenska namn – en kommenterad checklista. – Svensk Bot Tidskr. 81:357-388.

Äldre uppgifter

Blekinge är sannolikt ett av landets minst kända landskap vad gäller mossfloran. Sigfrid Medelius som var kyrkoherde och hängiven amatörbotanist, var under en tid vid 1900-talets början bosatt i Blekinge. Han har skrivit en uppsats med titeln "Bidrag till kännedom om Blekinges mossflora" publicerad i Botaniska Notiser 1926. I denna uppsats som veterligen är den enda mer omfattande sammanställningen om Blekinges mossflora nämner han 21 arter som funna speciellt på Stjärnö:

<i>Marchantia polymorpha</i>	lungmossa
<i>Lophocolea heterophylla</i>	vedblekmossa
<i>Cephalozia curvifolia</i>	
(= <i>Novellia curvifolia</i>)	långfliksmossa
<i>Andreaea rothii</i>	nervsotmossa
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärnskedmossa
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa
<i>Orthotrichum affine</i>	strimhättemossa
<i>Schistidium apocarpum</i>	strålblommossa
<i>Grimmia trichophylla</i>	klippgrimmia
<i>Racomitrium heterostichum</i>	
var <i>gracilescens</i>	bergraggmossa
<i>Cynodontium polycarpon</i>	bergklipptuss
<i>C. laxirete</i>	
(= <i>C. jeneri</i>)	stor klipptuss
<i>C. strumiferum</i>	strumaklipptuss
<i>Barbula unguiculata</i>	stor neonmossa
<i>Bartramia pomiformis</i>	kuddäppelmossa
<i>Pohlia grandiflora</i>	
(= <i>P. annotina</i>)	taggkornsnicka

<i>Bryum pendulum</i>	
(= <i>B. algovicum</i>)	hängbryum
<i>B. caespiticium</i>	murbryum
<i>Rhodobryum roseum</i>	rosmossa
<i>Mnium affine</i>	
(<i>Plagimnium affine</i>)	skogspraktmossa

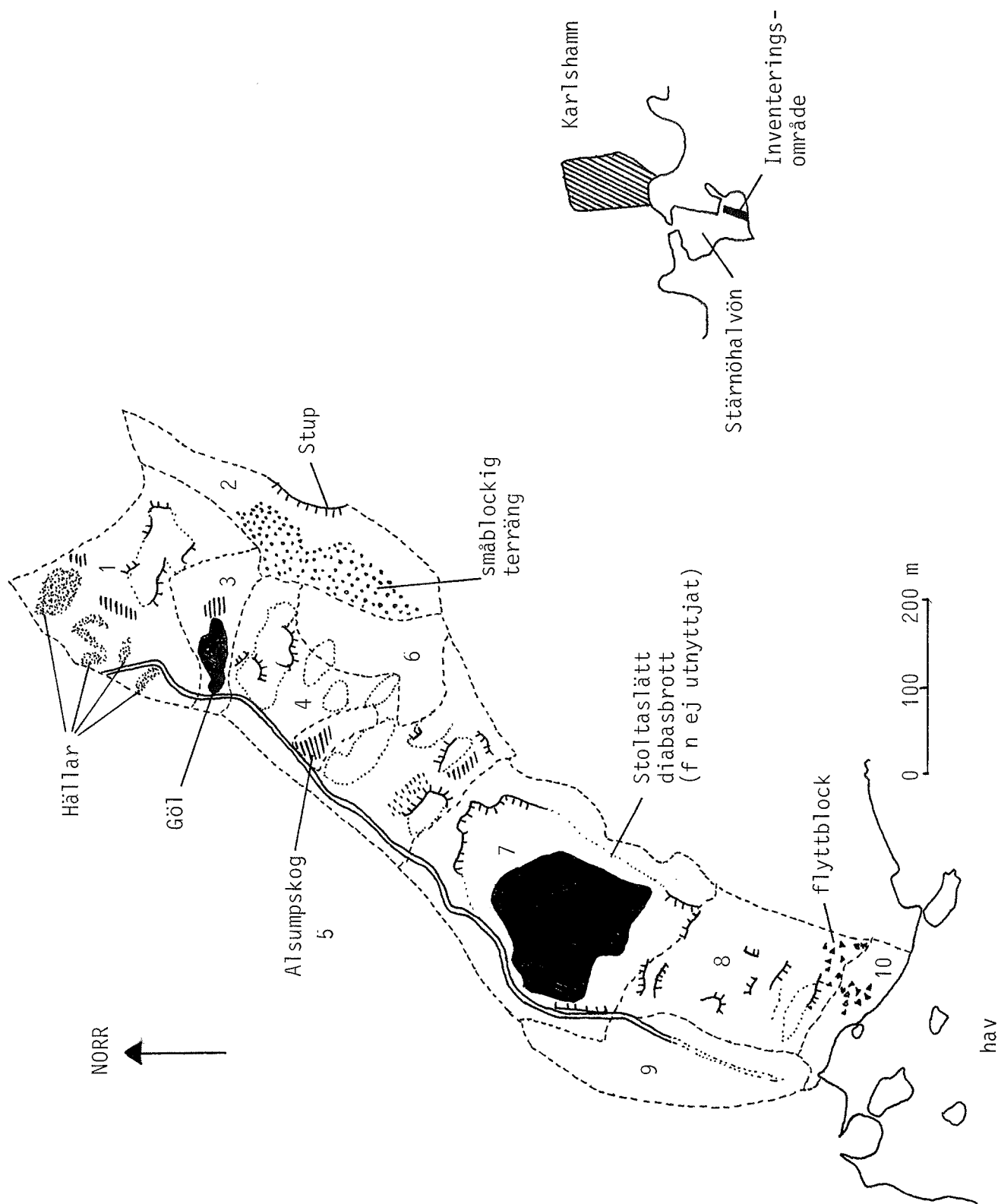
Av dessa har ungefär hälften blivit återfunna vid föreliggande inventering. Flera av de arter som inte blev återfunna är arter som inte är särskilt ovanliga och lever i störda miljöer. De kan ha funnits i området och försvunnit igen, de kan också finnas på halvön, fast inte i undersökningsområdet. Sådana arter är *Marchantia polymorpha*, *Schistidium apocarpum*, *Pohlia annotina*, *Bryum caespiticium*.

Epifytfloran är mycket sparsam, sannolikt beroende på att den slagits ut av luftföroreningar från näraliggande industrier och kraftverk. Epifytfloran inskränker sig till ett fåtal arter och dessa finner man endast långt ner på stammarna i skyddat läge. På en ek fann jag några små exemplar av släktet *Orthotrichum*, möjligen den av *Medelius* funna *O. affine*. Dessa var inte möjliga att bestämma till art eftersom färskasporokapslar saknades.

Några av arterna som inte blev återfunna är arter som växer på klippor; *Grimmia trichophylla*, *Andreaea rothii*, *Cynodontium polycarpon*, *C. jeneri* och *C. strumiferum* hör hit. Bland dessa är det flera som måste räknas som mycket sällsynta i den här delen av landet (*Andreaea rothii*, *Cynodontium jeneri*). Jag har kontrollerat *Medelius* kollektioner av dessa arter, som finns i herbariet vid Lunds Universitet – bestämningarna tycks vara korrekta. Det är möjligt att dessa arter blivit funna på någon del av halvön som ej besökts, det är också möjligt att de tidigare funnits inom undersökningsområdet, men av en eller annan anledning försvunnit.

Översiktlig beskrivning av mossfloran i området

Granithällarna som omger diabasgången har en mossflora som domineras av torktåliga och föga näringskrävande arter t ex *Polytrichum*-arter (björnmossor), *Racomitrium*-arter (raggmossor), *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta), *Dicranum scoparium* (kvastmossa), *Hedwigia ciliata* (kakmossa). Diabasryggarna uppvisar en mossflora som är mindre torktålig. Underlaget är hårt och jämnt vilket försvårar kolonisation. På sina ställen är berget horisontellt uppsprucket eller skiktat så att rännor bildas där mossorna har lättare att få fäste. Diabasen är uppenbarligen svårvittrad och bidrar därmed inte till att göra underlaget näringsrikare, endast i undantagsfall har mossarter som trivs på näringsrikare underlag

(t ex *Homalothecium sericeum*, guldlocksmossa) påträffats. Typiska arter på diabas är *Barbilophozia barbata* (lundlummersmossa), *Bartramia pomiformis* (kuddäppelmossa), *Bryum capillare* (skruvbryum), *Dicranoweisia cirrata* (kustsnurrsmossa), olika former av *Hypnum cupressiforme* (bergfläta), *Isopterygium elegans* (platt skimmermossa), *Isothecium alopecuroides* (råttsvansmossa), *I. myosuroides* (mussvansmossa), *Plagiochila asplenoides* (praktbräkenmossa), *P. porelloides* (liten bräkenmossa), ett flertal *Plagiothecium*-arter (sidenmossor).

Mossfloran på marken är dåligt utvecklad beroende på att området till största delen är beskogad med huvudsakligen bok och ek. Löven från dessa träd bryts ner långsamt och omöjliggör kolonisation av markmossor. Markmossor finns endast på platser där löv inte ansamlas. Exempel på arter: *Atrichum undulatum* (vågig sågmossa), *Dicranum majus* (stor kvastmossa), *Hylocomium splendens* (husmossa), *Brachythecium rutaulum* (stor gräsmossa), *Pleurozium schreberi* (väggmossa), *Polytrichum formosum* (skogsbjörnmossa), *Rhydiadelphus loreus* (västlig hakmossa), *Thuidium tamariscinum* (tujamossa). Det är markant få markmossor funna som indikerar näringsrikare förhållanden: *Eurhynchium praelongum* (spärrsprötmossa) och *Plagiomnium undulatum* (vågig praktmossa). Den förstnämnda är funnen på ett ställe och den sistnämnda är mer spridd, men alltid i litet antal.

Epifytfloran är som tidigare nämnts i det närmaste obefintlig, luftföreningar är en trolig förklaring. Luftföreningar kan också ha påverkat floran på hållar och block.

Isothecium-arterna, *Leucobryum glaucum* (blåmossa) och *Rhydiadelphus loreus* har en något oceanisk utbredning och är beroende av en jämn och tämligen hög luftfuktighet. Diabasgången skiljer sig markant ifrån omgivande marker genom detta inslag av fuktkrävande arter. Omgivande områden är torrare genom att hållarna är flatare, mer exponerade och genom att trädskiktet består till stor del av gles tallskog som erbjuder ett sämre skydd mot torka framför allt sommartid.

Totalt blev ett nittiototal arter funna, av dessa är det ingen som finns med på listan över hotade mossor i Sverige och endast ett fåtal som betraktas som ovanliga: *Amblystegium subtile* (trädkrypmossa), *Platygyrium repens* (kopparglansmossa).

Vanliga arter

Följande arter är vanliga i hela området och kan påträffas i stort sett i hela området, de kommer inte att särskilt att nämnas från delområdena annat än om de är särskilt framträdande:

<i>Amblystegium serpens</i>	späd krypmossa
<i>Atrichum undulatum</i>	vågig sågmossa
<i>Aulacomnium androgynum</i>	liten räffelmossa
<i>Barbilophozia barbata</i>	lundlummersmossa
<i>Brachythecium reflexum</i>	späd gräsmossa
<i>Brachythecium rutabulum</i>	stor gräsmossa
<i>Brachythecium salebrosum</i>	skogsgräsmossa
<i>Bryum capillare</i>	skruvbryum
<i>Dicranella heteromalla</i>	smaragdmossa
<i>Dicranum montanum</i>	stubbkvastmossa
<i>Dicranum scoparium</i>	kvastmossa
<i>Hedwigia ciliata</i>	kakmossa
<i>Hypnum cupressiforme</i>	cypressfläta
<i>Isothecium alopecuroides</i>	råttsvansmossa
<i>Isothecium myosuroides</i>	mussvansmossa
<i>Lophocolea heterophylla</i>	vedblekmossa
<i>Plagiochila asplenioides</i>	praktbräkenmossa
<i>Plagiochila porelloides</i>	liten bräkenmossa
<i>Pleurozium schreberi</i>	väggmossa
<i>Polytrichum formosum</i>	skogsbjörnmossa
<i>Polytrichum piliferum</i>	hårbjörnmossa
<i>Ptilidium ciliare</i>	stor fransmossa
<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	tät fransmossa
<i>Tetraphis pellucida</i>	fyr tandsmossa

Diabasgången delades upp i tio delområden som specialstuderades var för sig.

Område 1:

Nordligaste delen, ansluter i norr till en större väg. Inom området finns några mindre markerade diabasryggar och flera horisontella hållmarker av silikatsten i väster. Omgivande dessa finns några midre kärr och ung lövskog med bl a hassel och klibbal. På några ställen finns täta slånsnår och berberisbuskar. Flera stengärdesgårdar skvallrar om att detta är igenväxande betsmarker, liksom det mesta av diabasområdet tycks vara.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Plana hållar, silikatsten, ngt fuktigare.
<i>Bryum alpinum</i>	kopparbryum	Plana hållar, silikatsten.
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärredmossa	Sumpdråg
<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	Sumpdråg
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	Sumpdråg

<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	
<i>Herzogiella seligeri</i>	stubbspretmossa	Stubbe
<i>Plagiomnium affine</i>	skogspraktmossa	
<i>Polytrichum juniperinum</i>	enbjörnmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium elongatum</i>	spärraggmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium heterostichum</i>	bergaggmossa	Plana hållar, silikatsten.
<i>Racomitrium lanuginosum</i>	grå raggmossa	Plana hållar, silikatsten.

Område 2:

Bålabackens nordvästsluttning, översållad med mindre block, uppenbarligen både diabas och silikatbergart. Området avgränsas i öster med en lodrät brant i silikatsten. Stenväggen är inte mer än ett par meter hög, ovanför vidtar flackare terräng. Området är beskogad av ung, tämligen gles skog; bok och avenbok. Enstaka medelålders ekar finns också. Mossfloran är om inte artrik så i alla fall kvantitativt rik. Fällar av *Dicranum scoparium* (kvastmossa), *D. majus* (stor kvastmossa), *Hylocomium splendens* (husmossa), *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta), *Isothecium*-arterna (mus- och råttsvansmossa), *Rhytidiadelphus loreus* (västlig hakmossa), *Pleurozium schreberi* (väggmossa), *Polytrichum formosum* (skogsbjörnmossa) täcker stenarna.

<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	På stenblock och mark.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek.
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa	På stenblock.
<i>Lophozia silvicola</i>	skogsflikmossa	Sipperyta, bergväggen.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på ek.
<i>Paraleucobryum longifolium</i>	skärbladsmossa	På stenblock.
<i>Plagiothecium succulentum</i>	praktsidenmossa	Bergväggen.
<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	tät fransmossa	Epifyt på ek, på stubbar.
<i>Racomitrium aciculare</i>	bäckraggmossa	Sipperyta, bergväggen
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På stenblock och mark.

Område 3:

Omgivningarna kring den lilla gölen. Gölen har uppenbarligen haft lägre vattenstånd tidigare. Döda bokar och björkar står med stammarna i vattnet och skvallrar om att vattnet höjts. Vass håller på att växa ut från norra sidan.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärskedmossa	Vid kanten av gölen.

<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	Vid kanten av gölen, på trädbaser och nerfallna grenar.
<i>Dicranella cerviculata</i>	myrsmaragdmossa	Trä i sent nedbrytningsstadium.
<i>Dicranum bonjeanii</i>	kärrkvastmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Dicranum fuscescens</i>	bergkvastmossa	På enstaka diabasblock.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Drepanocladus exannulatus</i>	kärrkrokmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Isothecium myosuroides</i>	mussvansmossa	På stenblock.
<i>Lepidozia reptans</i>	fingermossa	Träleget.
<i>Leucobryum glaucum</i>	blåmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Paraleucobryum longifolium</i>	skärbladsmossa	På stenblock.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Plagiothecium laetum</i>	vedsidenmossa	Träleget.
<i>Polytrichum commune</i>	stor björnmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På mark och block.
<i>Sphagnum fimbriatum</i>	fransvitmossa	Vid kanten av gölen.
<i>Sphagnum inundatum</i>	grodivitmossa	Vid kanten av gölen.

Område 4:

Mestadels beskogat med bok, enstaka äldre ekar. Flera diabasryggar går tvärs genom området i sydöst-nordvästlig riktning, med sänkor emellan. En av de kraftigare ligger strax söder om gölen. Området avgränsas i söder mot Stoltaslätt diabasbrott.

<i>Bartramia pomiformis</i>	kuddäppelmossa	Diabas, de mest skuggade ställena.
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	Diabas, i sprickor.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Mark, tallskog.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek.
<i>Homalothecium sericeum</i>	guldlockmossa	Diabas, på två ställen, mkt sparsamt.
<i>Isopterygium elegans</i>	platt skimmermossa	Diabas.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på f a ek.
<i>Plagiochila porelloides</i>	liten bräkenmossa	Diabas.
<i>Plagiothecium laetum</i>	vedsidenmossa	På ved, diabas.
<i>Plagiothecium succulentum</i>	praksidenmossa	Diabas.
<i>Polytrichum commune</i>	stor björnmossa	Mark.
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa	Mark.
<i>Sphagnum girgensohnii</i>	granvitmossa	Sumpdråg.
<i>Sphagnum palustre</i>	sumpvitmossa	Sumpdråg.
<i>Tortula ruralis</i>	takskruvmossa	Epifyt på ek, endast ett träd.
<i>Orthotrichum sp</i>	hättemossa	Epifyt på ek, mkt sparsamt.

Område 5:

Alsumpskog med välutvecklade socklar omflutna av vattenspeglar, troligen lång kontinuitet. *Mnium hornum*, *Plagiothecium*-arter och *Sphagnum*-arter dominerar mossfloran på alsocklarna.

<i>Amblystegium riparium</i>	vattenkrypmossa	På mark och grenar.
<i>Amblystegium subtile</i>	trädkrypmossa	På bark nära basen, sparsamt.
<i>Calliergonella cuspidata</i>	spjutmossa	På mark, fuktigt.
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	bäckblekmossa	På bark och nerfallna grenar, fuktigt.
<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	På mark.
<i>Fontinalis antipyretica</i>	stor näckmossa	På nerfallna grenar i kärret, m el m submers.
<i>Leucobryum glaucum</i>	blåmossa	Enstaka tuvor på alsocklarna.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Enstaka tuvor i alsumpskogens omgivningar.
<i>Plagiothecium curvifolium</i>	klosidenmossa	På alsocklarna.
<i>Sphagnum squarrosum</i>	spärrvitmossa	I alsumpskogen med omgivningar.
<i>Thuidium tamariscinum</i>	stor tujamossa	I alsumpskogen med omgivningar.

Område 6:

Övergiven åkerlycka omslingrad av ett stengärde, samt de närmaste omgivningarna inkluderande ett något sankare parti i sydväst med en rännil som delvis tycks vara ganska nygrävd eller åtminstone nyligen fördjupad. Tendens till lite rikare fältskikt just där med blåsippa och gulplister. Kraftigt nerfall av löv förhindrar utveckling av en rikare mossflora i bottenskiktet. Ogräsarter som *Brachythecium rutabulum* (stor gräsmossa) dominerar.

<i>Atrichum undulatum</i>	vågig sågmossa
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärskedmossa
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	gräshakmossa
<i>Sphagnum fimbriatum</i>	fransvitmossa

Område 7:

Diabasbrottet med närmaste omgivningar, endast översiktligt genomgången. Samtliga arter funna växande på mer eller mindre grovt diabaskross.

<i>Barbula unguiculata</i>	stor neonmossa
<i>Brachythecium albicans</i>	blek gräsmossa
<i>Bryum argenteum</i>	silverbryum
<i>Ceratodon purpureus</i>	brännmossa
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa
<i>Pellia epiphylla</i>	fickpellia
<i>Polytrichum juniperinum</i>	enbjörnmossa
<i>Polytrichum piliferum</i>	hårbjörnmossa
<i>Tortula subulata</i>	jordskrummossa

Område 8:

Svag sluttning ner mot havet söder om brottet. Diabasryggar liksom i område 4. Mot stranden storblockig terräng. Bokskog med inslag av avenbok på några ställen. På sina ställen riklig förekomst av myskmadra. Även murgröna och kaprifol. Starkt nedfall av framför allt bok- men även eklöv förhindrar utveckling av en rik mossflora i bottenskiktet. *Dicranoweisia cirrata* (kustsnurrmossa) växer rikligt i sprickor och rännor på diabasblocken. *Ptilidium ciliare* (stor fransmossa) och *Bryum capillare* (skruvbryum) växer på krönen av diabasryggarna och klättrar tidvis ner på sidorna tillsammans med *Hypnum cupressiforme* (cypressfläta).

<i>Brachythecium salebrosum</i>	skogsräsmossa	Mark och stubbar.
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	Diabasblock.
<i>Dicranum majus</i>	stor kvastmossa	Vid basen av diabasryggar.
<i>Dicranum polysetum</i>	vågig kvastmossa	Torrare skogsmark.
<i>Frullania dilatata</i>	hjälmfrullania	Epifyt på ek i skyddat läge, sparsamt.
<i>Metzgeria furcata</i>	bandmossa	Epifyt på f a ek.
<i>Plagiomnium cuspidatum</i>	lundpraktmossa	Diabasrygg.
<i>Racomitrium heterostichum</i>	bergraggmossa	Diabasblock.
<i>Rhodobryum roseum</i>	rosmossa	Vid basen av en diabasrygg.
<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	västlig hakmossa	På mark och krönet av diabasblock.

Område 9:

Längst i söder övergiven betesmark som ännu inte är igenvuxen. Högre upp ungskog av viden och asp. Diabasbrottets dräneringssystem tycks ha passerat här. I västra kanten mer eller mindre sankt alkärr, dikade.

<i>Aulacomnium palustre</i>	räffelmossa	Fuktig ängsmark.
<i>Brachythecium oedipodium</i>	spretgräsmossa	Stenblock med tunn jordlager, igenväxande ängsmark.
<i>Brachythecium populeum</i>	parkgräsmossa	Trädbas.

<i>Brachythecium velutinum</i>	sammetsgräsmossa	Trädbas (asp).
<i>Eurhynchium praelongum</i>	spärrsprötmossa	Sumpskog
<i>Lophocolea bidentata</i>	spetsblekmossa	M el m igenvuxna ängsmarker och backar.
<i>Pellia epiphylla</i>	fickpellia	Sumpskog.
<i>Plagiomnium undulatum</i>	vågig praktmossa	Sumpskog.
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	gräshakmossa	Igenväxande ängsmark.
<i>Scleropodium purum</i>	pösmossa	Mark.
<i>Weissia brachycarpa</i>	hinnkrusmossa	Slänt nära stenbrottet.

Område 10:

Strandzonen med hållar av diabas och silikatbergart. Samtliga fynd på strandhållar. Mest anmärkningsvärt är fyndet av *Platygyrium repens* (kopparglansmossa). Det är en art som är mindre allmän och som i regel växer på trädstammar. Här växte den emellertid på sten i stänkzonen.

<i>Bryum alpinum</i>	kopparbryum	strandhållar
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	kustsnurrmossa	strandhållar
<i>Drepanocladus exannulatus</i>	kärrkrokmossa	hällkar
<i>Platygyrium repens</i>	kopparglansmossa	sten i stänkzonen
<i>Pohlia nutans</i>	vanlig nickmossa	strandhållar
<i>Orthotrichum</i> sp	hättemossa	sten i stänkzonen

Inventeringen utfördes i mitten av oktober 1988 på uppdrag av länsstyrelsen i Karlskrona. Den föranleddes av att det ansökts om utökad stenbrytningsverksamhet.

Nils Cronberg, Inst f systematisk botanik, Lunds Universitet, Östra Vallgatan 20, 223 61 Lund